

گزارش چکیده پایان نامه / رساله
فارسی و انگلیسی

محل
الصاق عکس

نام و نام خانوادگی دانشجو:	زهره سادات غمامی	رشته تحصیلی:	فقه و حقوق جزا	مقطع تحصیلی:	دکتری	تاریخ دفاع:	۱۴۰۲/۱۱/۱۰
نام استاد راهنما:	آقایان دکتر امیر وطنی/فرید محسنی	نام استاد مشاور:	خانم دکتر مریم غنی زاده	نام استاد/ اساتید داور:	آقایان دکتر شفیعی، بیگی، حسن نیازپور		

سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال خشونت اقتصادی علیه زوجه با تأکید بر فقه امامیه و نگاهی به اسناد بین المللی

عنوان
پایان نامه/
ساله:

خشونت اقتصادی علیه زوجه یکی از مسائل مطرح در عرصه جهانی است که نهادهای بین المللی نظیر سازمان جهانی بهداشت و یونسکو با وضع قوانین و سیاست های فراگیر، جوامع و حکومتها را به مقابله با آن فرا می خوانند. اسناد بین المللی هر گونه محدودسازی حقوق و منافع اقتصادی زوجه نظیر کنترل اقتصادی و تبعیض در حقوق مالی وی را خشونت اقتصادی تعریف می کنند و از این رو بر تساوی حقوق زن و مرد تأکید دارند. اما مبنای حقوق زن و مرد در اسلام، عدالت و تناسب می باشد. به دلیل تفاوت مبانی، پذیرش تعریف اسناد بین المللی از خشونت اقتصادی و پیگیری سیاست جنایی مبتنی بر آن، در نظام حقوقی ایران نادرست است و موجب نقض حقوق زنان می شود. بنابراین سیاستگذاری و مواجهه فعال و هوشمند با معاهدات بین المللی، نیازمند واکاوی علمی موضوع و بازسازی مفاهیم بر اساس مبانی اسلامی است

چکیده
فارسی

این رساله مبتنی بر مطالعه اسنادی و با روش توصیفی- تحلیلی تلاش دارد تا خشونت اقتصادی علیه زوجه را مبتنی بر مبانی اسلامی بازتعریف نموده و سیاست جنایی تقنینی ایران که برگرفته از احکام اسلام است را در قبال آن استخراج و تحلیل نماید. به این منظور ابعاد موضوع در اسناد بین المللی مورد بررسی قرار گرفته است و بر اساس مبانی فقه امامیه بازتعریف گردیده است. در تعریف نوین، اعمال محدودیت مانع یا آسیب زنده به حقوق اقتصادی زوجه در اسلام بر مبنای عدالت استحقاقی، خشونت اقتصادی تلقی می شود. بنابراین با تغییر تعریف، موضوعاتی نظیر کنترل دسترسی زوجه به اشتغال و آموزش با ضابطه لزوم اذن خروج از زوج (از توابع ریاست زوج) در موارد منافی تمکین خاص، خشونت اقتصادی محسوب نمی شود؛ چرا که مبتنی بر نظریه تناسب حقوق با تکالیف، مصالح خانواده و تفاوت های جنسیتی است. در مقابل عدم تامین اقتصادی زوجه توسط زوج با تکالیف معین نظیر نفقه و اجرت المثل، خشونت اقتصادی تلقی می شود. مبتنی بر این تعریف، سیاست جنایی تقنینی ایران، در دو بخش تدابیر کنشی و واکنشی در ۳۵ محور، استخراج و مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

نتایج نشان می دهد سیاست جنایی تقنینی ایران، دارای ۱۰ ویژگی و جهت گیری عمده نظیر افتراقی بودن، ابتنا بر قواعد مداخله کیفری و عدالت ترمیمی، تقدم تدابیر کنشی و پیشگیرانه بر واکنشی، اولویت دهی به نهاد خانواده و ابتنا بر نظریه تناسب است. همچنین علی رغم نقاط قوت، این سیاست با ۵ نقصان عمده نظیر عدم پیاده سازی تدابیر بالادستی در قوانین پایین دستی و تخطی از اصل تقدم راهکارهای ترمیمی در مجازات ترک نفقه است که جهت رفع آن پیشنهادهایی در قالب مواد قانونی ارائه شده است.

Economic violence against wives is one of the issues raised in the world arena, which international institutions such as the World Health Organization call on societies and governments to deal with it by establishing comprehensive laws and policies. International documents define any limitation of the wife's rights and economic interests, such as economic control and discrimination in her financial rights, as economic violence, and hence emphasize the equality of the rights of men and women. But the basis of the

چکیده
انگلیسی

rights of men and women in Islam is justice and proportionality. Due to the difference in the bases, accepting the definition of international documents of economic violence and following the criminal policy based on it is incorrect in the Iranian legal system and causes the violation of women's rights. Therefore, policy-making and active and intelligent confrontation with international treaties requires scientific analysis of the subject and reconstruction of concepts based on Islamic principles

This treatise, based on document study and descriptive-analytical method, tries to redefine economic violence against wife based on Islamic principles and extract and analyze Iran's legal criminal policy, which is derived from Islamic rules. For this purpose, the dimensions of the issue have been examined in international documents and redefined based on the principles of Imami jurisprudence. In the new definition, applying a restriction that hinders or damages the wife's economic rights in Islam based on meritorious justice is considered economic violence. Therefore, by changing the definition, issues such as controlling the wife's access to employment and education with the rule of requiring the husband's permission to leave (from the functions of the head of the husband) in cases of specific disobedience are not considered economic violence; Because it is based on the theory of matching rights with tasks, family interests and gender differences. On the other hand, the lack of economic support of the wife by the husband with certain tasks such as alimony and remuneration is considered economic violence

The results show that Iran's legislative criminal policy has 10 major characteristics and orientations, such as being discriminatory, relying on the rules of criminal intervention and restorative justice, prioritizing proactive and preventive measures over reactive ones, prioritizing the institution of the family, and relying on the theory of proportionality. Also, in spite of its strengths, this policy has 5 major shortcomings, such as the failure to implement upstream measures in downstream laws and a violation of the principle of the priority of restorative solutions in the penalty of leaving alimony

بیان مسئله: خشونت اقتصادی یکی از اقسام خشونت است که علی‌رغم اینکه در دهه اخیر به یکی از موضوعات مهم حقوق بشری تبدیل شده، در پژوهش‌های حقوقی کمتر مورد توجه قرار گرفته شده است. مرکز پایان به خشونت علیه زنان وابسته به سازمان ملل و سازمان بهداشت جهانی خشونت علیه زنان را در چهار قسم جسمی، جنسی، عاطفی و اقتصادی طبقه‌بندی کرده‌اند.^۱ اصطلاح «خشونت اقتصادی» همچون «حقوق بشر»، «خشونت مبتنی بر جنسیت»، «تبعیض جنسیتی» و ...، وارداتی و برگرفته از اسناد بین‌المللی است. نهادهای بین‌المللی نظیر سازمان یونسکو و بهداشت جهانی از پایان جنگ جهانی دوم و در پی تحریک جنبش زنان و گروه‌های فمینیستی، به موضوع حقوق زنان و برابری جنسیتی توجه ویژه کردند.^۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ سازمان ملل متحد اولین بار بر تساوی حقوق زنان و مردان تأکید کرد.^۳ سپس در میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۹۶۶ و «کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان» مصوب ۱۹۷۹ سازمان ملل متحد، کشورها متعهد شدند که تساوی حقوق مردان و زنان را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تأمین نمایند.^۴ موضوع منع خشونت علیه زنان اولین بار در اعلامیه رفع خشونت علیه زنان مصوب ۱۹۹۳ مجمع عمومی سازمان ملل مطرح شد.^۵ در برنامه عمل پکن مصوب ۱۹۹۵ (بند ب پاراگراف ۶۱) دولت‌ها متعهد شدند تا اصلاحات قانونی و اداری لازم را به عمل آورند و بر اساس آن به زنان حق کامل مساوی با مردان در دسترسی به منابع اقتصادی از جمله حق ارث، مالکیت زمین و دیگر اموال و معاملات اعتباری و منابع طبیعی و تکنولوژی مناسب بدهند.^۶ تاکنون اسناد متعددی در نهادهای بین‌المللی به موضوع خشونت اقتصادی علیه زنان پرداخته‌اند و آن را ذیل خشونت مبتنی بر جنسیت (GBV) لحاظ نموده‌اند.^۷

نهادهای بین‌المللی نظیر نهاد بین‌المللی برابری جنسیت و توانمندسازی زنان سازمان ملل متحد (۲۵ نوامبر ۲۰۲۰) خشونت اقتصادی را اینگونه تعریف کرده‌اند: «خشونت اقتصادی، شامل ایجاد یا تلاش برای ایجاد وابستگی مالی شخص به وسیله کنترل منابع مالی، جلوگیری

1. <https://www.endvavnow.org/en/articles/296-forms-of-violence-against-women>

Claire M. Renzetti (2008), "Feminist theories of interpersonal violence", in Claire M. Renzetti; Jeffrey L. Edleson (eds.), *Encyclopedia of Interpersonal Violence, Volume 1*, Sage, p. 271, ISBN 9781412918008.

2. Introduction to sociology. 7th ed. New York: W. Norton & Company Inc, 2009. Page 187

3. https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf

4. <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-discrimination-against-women/>

5. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ViolenceAgainstWomen.aspx>

6. Report of the fourth world conference on women a/conf 177/20.

7. GENDER-BASED VIOLENCE (GBV)

از دسترسی به پول و منع از حضور در مدرسه یا کار است^۸. همچنین در این اسناد محدودیت در دسترسی به منابع اقتصادی، هم شامل منابع مستقیم اقتصادی همچون بازار کار و هم شامل منابع غیر مستقیم مالی، همچون خدمات آموزشی و بهداشتی است. در اسناد بین المللی همچون کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان و سند توسعه پایدار، تساوی حقوقی و محو هر گونه تفاوت حقوقی زن و مرد به مثابه تبعیض جنسیتی، به عنوان یک اصل ذکر شده است.^۹ بر خلاف بار معنایی واژه خشونت که شامل برخورد خشن مرتکب است، مفهوم خشونت اقتصادی دامنه بسیار گسترده‌ای از هر گونه نقض حق مالی زنان از منظر برابری با مردان را دربر می‌گیرد.

علی‌رغم پیگیری نهادهای بین‌المللی، وضعیت خشونت اقتصادی علیه زنان در جهان در شرایط نامطلوبی قرار دارد. مطالعات آماری و جامعه‌شناسی، شیوع خشونت و سوءاستفاده اقتصادی و تفاوت در میزان آن در کشورها را نشان می‌دهد. در مطالعه‌ای که در ایالات متحده انجام شد، ۹۴ درصد از زنانی که از طرف شریک جنسی خود خشونت را تجربه کردند^{۱۰}، ۱۱ درصد از زنان در مطالعه‌ای که در ویتنام انجام شد^{۱۱} و حدود ۱۲ درصد از زنان در مطالعه‌ای که در لبنان انجام شد، تشخیص داده شد که در معرض خشونت و سوءاستفاده اقتصادی قرار گرفته‌اند^{۱۲}. در مطالعه دیگری در ایالات متحده مشخص شد ۷۷ درصد از کسانی که هر گونه تجربه سوءاستفاده فیزیکی، جنسی یا روانی را گزارش کرده‌اند حداقل در معرض یک تجربه خشونت اقتصادی قرار گرفته‌اند^{۱۳}. در پژوهشی دیگر مشخص شد که ۵۰ درصد از مردان در یک مطالعه در لائوس خشونت اقتصادی علیه همسران خود مرتکب شدند^{۱۴}. در مطالعه‌ای که در اتیوپی انجام شد، ۲۷ درصد از زنان باردار^{۱۵} سوء استفاده اقتصادی تجربه کردند. ۵۲ درصد از زنان در غنا^{۱۶} و ۱۰٫۸ درصد از زنان در اسپانیا^{۱۷} و ۱۱٫۵ درصد در استرالیا سوء استفاده اقتصادی در طول زندگی را گزارش کردند^{۱۸} در پژوهشی در ترکیه ۲۷٫۲ درصد از زنان شرکت کننده در طول زندگی خود حداقل در معرض یکی از انواع خشونت اقتصادی شامل کنترل اقتصادی، استثمار اقتصادی و خرابکاری در اشتغال قرار گرفته‌اند^{۱۹}. نگرانی‌های اقتصادی زنان به عنوان یکی از دلایل اصلی ترک یک رابطه خشونت‌آمیز برای آنها است. در واقع، خشونت اقتصادی توسط شریک زندگی، اعتماد را کاهش می‌دهد و زنانی که ازدواج نکرده‌اند، از ازدواج گریزان می‌شوند. برخی از زنان قربانی خشونت اقتصادی، به کارهایی مانند دست‌فروشی و دوره‌گردی، گدایی و کار در منازل روی می‌آورند. همچنین سوء استفاده اقتصادی می‌تواند خطر سایر اشکال خشونت از جمله خشونت فیزیکی، عاطفی و جنسی را افزایش دهد. مطالعات علمی روابط مثبت قوی بین سوء استفاده اقتصادی، خشونت فیزیکی و عاطفی را نشان می‌دهد.^{۲۰} تحقیقات نشان داده است که زنانی که در معرض خشونت اقتصادی قرار

8. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>.

9. sustainabledevelopment.un.org

10. Postmus JL, Plummer S-B, Stylianou AM. Measuring economic abuse in the lives of survivors: Revising the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women*. 2016;22(6):692–703, p 695.

11. Yount KM, Krause KH, VanderEnde KE. Economic coercion and partner violence against wives in Vietnam: a unified framework? *Journal of Interpersonal Violence*. 2016;31(20): 307–31, p285.

12. Usta J, Makarem NN, Habib RR. Economic abuse in Lebanon: Experiences and perceptions. *Violence against Women*. 2013;19(3):356–75.

13. Schrag RJV, Ravi K. Measurement of economic abuse among women not seeking social or support services and dwelling in the community. *Violence and Victims*. 2020;35(1):3–19.

14. Ayuwat D, Sananikone S. Influential factors among male population, which associated with the economic violence against women in Laos. *Gender Issues*. 2018;35(4):330–8.

15. Lencha B, Ameya G, Baresa G, Minda Z, Ganfure G. Intimate partner violence and its associated factors among pregnant women in Bale Zone, Southeast Ethiopia: A cross-sectional study. *PloS One*. 2019;14(5):e0214962. [10.1371/journal.pone.0214962](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0214962), p 55.

16. Tenkorang EY. Women's autonomy and intimate partner violence in Ghana. *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health*. 2018; 44(2):51–61, p 53.

17. Domenech Del Rio I, Sirvent Garcia Del Valle E. The consequences of intimate partner violence on health: a further disaggregation of psychological violence—Evidence from Spain. *Violence against women*. 2017; 23(14):1771–89.

18. Kutin J, Russell R, Reid M. Economic abuse between intimate partners in Australia: prevalence, health status, disability and financial stress. *Australian and New Zealand journal of public health*. 2017; 41(3):269–74.

19. Alkan, Ömer, Economic violence against women: A case in Turkey, Published online 2021 Mar 15, doi: [10.1371/journal.pone.0248630](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0248630), p8, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7959383/>

20. Asencios-Gonzalez Z, Vara-Horna A, McBride JB, Santi-Huaranca I, Chafloque-Céspedes R, Rosillo AD. Factors associated with intimate partner economic violence against female micro-entrepreneurs in Peru. *International Journal of Emerging Markets*. 2018;13(6):1597–614.

می‌گیرند، بیشتر تحت تأثیر سایر انواع خشونت (روانی، فیزیکی یا جنسی) قرار می‌گیرند. اشکال مختلف خشونت، در هم تنیده‌اند و رویدادهای منفرد و پیوسته نیستند و یک «خشونت سیستمیک» را تشکیل می‌دهند.^{۲۱}

در نظام تقنینی ایران، موضوع خشونت علیه زنان به صورت مستقل و ذیل یک قانون مستقل وجود ندارد. در لایحه پیشگیری از آسیب دیدگی زنان و ارتقای امنیت آنان در برابر سوءرفتار که در تاریخ ۱۴۰۱/۹/۲۰ توسط کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی تصویب و به مجلس تقدیم شد (اما هنوز مصوب نهایی نشده است)، اگرچه عنوان خشونت و خشونت علیه زنان به کار نرفته است؛ اما در ماده ۱ آن زنان را در برابر هر گونه آسیب ناشی از سوء رفتار فرد دیگر مورد حمایت قرار داده است. اصطلاح خشونت در برخی قوانین، همچون «منشور حقوق و مسوولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران» مصوب ۱۳۸۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی، «اهداف و اصول تشکیل خانواده و سیاست‌های تحکیم و تعالی آن» مصوب ۱۳۸۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی، ذکر شده است اما تعریف، انواع و مصادیق آن مشخص نشده است. بخش عمده پژوهش‌ها و مقالات با موضوع خشونت مبتنی بر جنسیت بر شقوق فیزیکی، جنسی و روانی متمرکز شده و کمتر به مساله خشونت اقتصادی علیه زن پرداخته شده است. اندک پژوهش‌ها نیز رویکرد جامعه‌شناسی و آماری دارند. این پژوهش قصد دارد تا در این زمینه مرزشکنی نموده و به استخراج سیاست جنایی مقابله با خشونت اقتصادی علیه زوجه در نظام حقوقی ایران بپردازد. اما تعریف خشونت اقتصادی متأثر از مبانی حقوقی است که خود برگرفته از مکتب و جهان‌بینی است. بنابر این به منظور استخراج سیاست جنایی تقنینی ایران در مقابله با خشونت اقتصادی علیه زوجه، لاجرم ابتدا باید مفهوم خشونت اقتصادی بر اساس مبانی اسلامی بازتعریف شود و سپس سیاست جنایی استخراج شود.

در اسناد بین‌المللی، خشونت اقتصادی بر اساس مبانی مکاتب غربی از جمله فمینیسم مورد توجه قرار گرفته و از این رو برای پیشگیری از خشونت، آزادی و برابری زن و تأکید و تشویق بر فعالیت اقتصادی زن جهت تامین اقتصادی خویش لحاظ شده است. این در حالیست که در اسلام، جایگاه، حقوق و تکالیف زن و مرد در جامعه و مفهوم آزادی، بر اساس معیار عدل (قرار گرفتن هر چیز در جای خود) لحاظ می‌شود که لزوماً به معنای پذیرش مساوات در حقوق زن و مرد نیست. به عبارت دیگر در اسلام حقوق و تکالیف زن و مرد در خانواده و جامعه بر اساس مصالح و متناسب با خصوصیات روحی و جسمی زن و مرد و همچنین در راستای حفظ کیان خانواده تنظیم شده است.^{۲۲}

در اسلام، خانواده مهمترین رکن جامعه و زنان مهمترین رکن عاطفی و برپایی چارچوب خانواده می‌باشند. زن در خانواده به عنوان مادر و همسر نقش محوری دارد. مجموعه نقشها و وظایف مادری و همسری که بخشی از آن به صورت تکالیف حقوقی زن و بخشی در نظام اخلاقی اسلام از زن مطالبه شده، نیازمند اقتضائاتی است که در مجموعه نظام حقوقی و اخلاقی اسلام در نظر گرفته شده است. به همین جهت، فقه اسلام، علاوه بر برداشتن بار تأمین مالی از دوش زن، از دستاورد اقتصادی او، به طور مستقل حمایت می‌کند.^{۲۳} بنابر این با توجه به تفاوت مبانی اسلامی و مبانی حقوقی اسناد بین‌المللی، تعریف، انواع و مصادیق خشونت اقتصادی علیه زوجه و و تدابیر مقابله با آن در دو دیدگاه متفاوت است. تبیین این مرزهای تفاوت، مورد نیاز حکمرانی، سیاستگذاری و قانونگذاری است. چه بسا رفتاری بر اساس شاخصه‌های مبانی حقوقی در کشورهای غربی و اسناد بین‌المللی، مصداق خشونت تلقی شود اما بر اساس مبانی نظام حقوقی ایران، مورد تایید شارع و متناسب با موازین حقوقی تلقی شود. برای مثال کنترل زوجه در دسترسی به اشتغال، در اسناد بین‌المللی، از انواع خشونت اقتصادی است؛^{۲۴} اما در نظام حقوقی ایران، جهت حفظ چارچوب و تحکیم خانواده، این اجازه به شوهر داده شده که در مواردی که اشتغال به حرفه‌ای منافی مصالح خانوادگی باشد، زن را از آن کار منع کند. ماده ۱۱۱۷ اشعار می‌دارد که: «شوهر می‌تواند زن خود را از

21. Grigaitė U, Karalius M, Jankauskaitė M. Between experience and social 'norms', identification and compliance: economic and sexual intimate partner violence against women in Lithuania. Journal of Gender-Based Violence. 2019; 3(3):303–21, p 205.

22. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، تهران، صدرا، ۱۳۸۵، چاپ چهل و سوم، ص ۱۱۴.

23. همان، ص ۱۲۰.

24. General Recommendation No.19. Committee on the Elimination of Discrimination against Women, 1992.para7

حرفه یا صنعتی که منافی مصالح خانوادگی یا حیثیات خود یا زن باشد منع کند.^{۲۵} مواردی از جمله نفقه، مهریه و اجرت‌المثل نیز از جمله امتیازات حقوق اقتصادی زوجه در نظام حقوقی ایران است و تحمیل بار تأمین معیشت به او، موجب اعمال خشونت اقتصادی به وی خواهد شد اما در نظریات مبتنی بر برابری، زوجه فاقد این حقوق مالی است.

در خصوص مفهوم «خشونت اقتصادی» لازم است از موضع فعال و با توجه به مبانی نظام حقوقی ایران واکنش صورت پذیرد. بدیهی است پذیرش تقلیدی و انتقال بدون تغییر این اصطلاح از مبانی حقوقی متفاوت به معنای قبول نقص عمده در قوانین جمهوری اسلامی ایران و احکام اسلام و وجود مصادیق خشونت در آنهاست و سیاست جنایی تقنینی حاکم بر قوانین ایران را از اساس، محل ایراد قرار خواهد داد. این در حالی است که مبانی اسلامی در این رابطه متفاوت است و باید خشونت اقتصادی که برگرفته از مبانی فمینیستی است بر اساس مبانی اسلام بازسازی، تعریف و مصداق‌یابی شود. این مساله در اصل ۲ و ۴ قانون اساسی ایران مصوب ۱۳۵۸ به صراحت ذکر شده است.^{۲۶}

بازتعریف خشونت اقتصادی مبتنی بر مبانی حقوق زن و مرد در فقه شیعه مقدمه ضروری برای ورود به مبحث تدابیر مقابله با آن است. واکاوی مفهوم خشونت اقتصادی علیه زوجه، بازتعریف آن بر اساس مبانی فقه امامیه و استخراج سیاست جنایی تقنینی ایران در مقابله با خشونت اقتصادی بازتعریف شده سه محور مهم پژوهش حاضر است.

روش این پژوهش از نظر هدف، بنیادی و در جهت بسط نظری مفهوم خشونت اقتصادی و استخراج سیاست جنایی ایران در جهت مقابله با خشونت اقتصادی علیه زوجه است. این پژوهش از نظر نوع داده به صورت کیفی و از نظر روش گردآوری داده به روش اسنادی و مطالعه کتابخانه‌ای در رابطه با مفهوم، انواع و مصادیق خشونت اقتصادی علیه زوجه و مبانی و تدابیر مقابله با آن در اسناد بین‌المللی به بررسی می‌پردازد و داده‌های مرتبط با این مساله را استخراج می‌کند. روش استنتاج در این تحقیق، روش توصیفی تحلیلی است و با توجه مبانی فقه امامیه و تمایز آن از اسناد بین‌المللی، سعی در بازتعریف مفهوم خشونت اقتصادی دارد. در نهایت مبتنی بر تعریف نوین، قوانین و مقررات ایران که مبتنی بر فقه امامیه است را احصاء و با روش توصیفی تحلیلی به استخراج سیاست جنایی تقنینی ایران می‌پردازد.

روش
پژوهش:

^{۲۵} قانون مدنی مصوب ۱۸ اردیبهشت ماه ۱۳۰۷ مجلس شورای ملی

^{۲۶} اصل دوم: جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به: (۱) خدای یکتا (لااله الاالله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او (۲) وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین. (۳) معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا. (۴) عدل خدا در خلقت و تشریح. (۵) امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام. (۶) کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا، که از راه الف - اجتهاد مستمر فقهای جامع الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین، ب - استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها، ج - نفی هر گونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می‌کند.

اصل چهارم: کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.

الف) سوالات اصلی

- ۱) سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال خشونت اقتصادی علیه زوجه در پرتو فقه امامیه چه مختصاتی دارد؟
- ۲) خشونت اقتصادی علیه زوجه بر اساس مبانی فقه امامیه چگونه بازتعریف میشود؟

ب) سوالات فرعی

- ۱) خشونت اقتصادی علیه زوجه در اسناد بین‌المللی چگونه تعریف می‌شود؟
- ۲) چه تدابیری جهت مقابله با خشونت اقتصادی علیه زوجه در اسناد بین‌المللی پیش‌بینی شده است؟
- ۳) تفاوت و اشتراک تعریف خشونت اقتصادی علیه زوجه در اسناد بین‌المللی و فقه امامیه چیست؟

الف) فرضیه‌های اصلی

- ۱) سیاست جنایی تقنینی ایران در بحث خشونت اقتصادی علیه زوجه، متأثر از آموزه‌های اسلام، عمدتاً کنشی و با تمرکز بر پیشگیری از وقوع خشونت اقتصادی است.
- ۲) خشونت اقتصادی علیه زوجه در اسلام، از طریق نقض حقوق اقتصادی زوجه محقق می‌شود.

ب) فرضیه‌های فرعی

- ۱) خشونت اقتصادی علیه زوجه در اسناد بین‌المللی، با نقض برابری حقوق اقتصادی زوج و زوجه محقق می‌شود.
- ۲) در اسناد بین‌المللی تدابیری در راستای دسترسی زوجه به حقوق اقتصادی برابر با زوج و عدم وابستگی مالی به وی همچون حقوق و مزایای برابر در اشتغال و بازارهای کار پیش‌بینی شده است.
- ۳) فرضیه تحقیق بر وجود اشتراک و افتراق بین دو تعریف در اسناد بین‌المللی و فقه امامیه است؛ برای مثال در هر دو، زوجه حق مالکیت بر اموال دارد؛ اما در اسناد بین‌المللی زوجه مکلف به تامین مالی خود مستقل از زوج است؛ در حالی که در فقه امامیه زوج متعهد به تامین نیازهای متعارف مالی زوجه است.

این پژوهش در ۵ بخش مقدمه، فصل اول (مفاهیم، مبانی و تاریخچه)، فصل دوم (مقابله با خشونت اقتصادی علیه زوجه در اسلام)، فصل سوم (سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال خشونت اقتصادی علیه زوجه)، نتیجه‌گیری و پیشنهادات تنظیم شده است. در فصل اول ابعاد مفهوم خشونت اقتصادی در اسناد بین‌المللی مورد کنکاش قرار می‌گیرد. به این منظور تعریف خشونت اقتصادی علیه زوجه در اسناد بین‌المللی تحلیل و تبیین می‌شود. سپس تدابیر اسناد بین‌المللی در قبال خشونت اقتصادی علیه زوجه مورد بررسی قرار می‌گیرد. با توجه به تعریف خشونت اقتصادی علیه زوجه و تدابیر اسناد بین‌المللی، انواع و مصادیق خشونت اقتصادی علیه زوجه استخراج می‌شود.

در فصل دوم تلاش می‌شود تا نسبت مفهوم خشونت اقتصادی علیه زوجه با مبانی اسلام مشخص شود و با توجه به تفاوت مبانی اسناد بین‌المللی و مبانی اسلامی، تعریف نوینی از این مفهوم مبتنی بر فقه شیعه و مبانی آن ارائه شود و با استخراج حقوق اقتصادی زوجه در فقه اسلام، به مقایسه موارد اشتراک و افتراق تعریف خشونت اقتصادی علیه زوجه بر اساس مبانی اسلام و اسناد بین‌المللی پرداخته شود.

در فصل سوم، سیاست جنایی تقنینی ایران در مقابله با خشونت اقتصادی بازتعریف شده، در دو بخش تدابیر کنشی و واکنشی به همراه ویژگیها و جهتگیریهای آنها استخراج و تحلیل می‌شود و پیشنهادهایی جهت اصلاح نواقص و ارتقا سیاست جنایی در موضوع حاضر ارائه می‌شود.

مهمترین یافته ها :

در گام نخست، تعریف مستخرج از اسناد بین المللی بر اساس مبانی فقهی بازتعریف شده است و در گام بعد مبتنی بر تعریف نوین، سیاست جنایی تقنینی ایران در دو بخش کنشی و واکنشی استخراج و تحلیل گردید. نتایج نشان می‌دهد برای مقابله با خشونت اقتصادی ۳۵ تدبیر مشخص نظیر (۱) مجازات عدم پرداخت بیمه و تامین اجتماعی به زوجه، (۲) مجازات مستنکفین از حمایت های خاص مالی از زوجه نظیر اعطای مسکن، زمین و خودرو، (۳) مجازات ترک انفاق، (۴) پوشش بیمه سلامت و تامین اجتماعی برای مادران، (۵) حق زوجه در تعیین محل سکنا، (۶) مقابله کیفری با تهدید (اکراه، جبر و قهر) و اخاذی و (۷) حق اجرت المثل (۸) تسهیل دسترسی به اشتغال اتخاذ شده است. سیاست جنایی تقنینی ایران در تدابیر مرتبط با خشونت اقتصادی علیه زوجه دارای ویژگیها و جهت گیری های عمده است که در عناوین ذیل، مورد کنکاش، استخراج و تحلیل قرار گرفت:

- ۱) سیاست متکی بر آموزه های فقه امامیه
- ۲) افتراقی بودن
- ۳) کارکرد تکمیلی و ترکیبی اجزای سیاست جنایی
- ۴) تقدم تدابیر کنشی بر واکنشی
- ۵) اهتمام و اولویت دهی به نهاد خانواده
- ۶) تقدم راهکارهای ترمیمی بر مجازات
- ۷) به کارگیری نظرات غیر مشهور فقهی در جهت حمایت بیشتر از زوجه
- ۸) ارزشگذاری مادی و معنوی خدمات زوجه در منزل
- ۹) توجه ویژه به تدابیر اجتماعی و فرهنگی در جهت تحقق کارکرد حقوقی خانواده و تکمیل و بسط پوشش نیازهای اقتصادی زوجه و تسهیل دسترسی به منابع اقتصادی از طریق تامین زیرساختهای فرهنگی و اجتماعی
- ۱۰) سیاست مبتنی بر نظریه عدالت

در تحقیق حاضر علاوه بر استخراج سیاست جنایی و احصاء جهت گیری و ویژگی ها، به نقد و بررسی نقایص آن نیز پرداخته شده است. سیاست جنایی در موضوع این تحقیق با ۵ نقصان کلی شامل عدم پیاده سازی تدابیر بالادستی در قوانین پایین دستی، تخطی از قواعد مداخله کیفری و تخطی از اصل ۱۰ قانون اساسی در قوانین نفقه، خلأ قانونی تبیین وظایف زوجه به عنوان گستره تمکین در قبال نفقه، عدم شمول هزینه بیماریهای صعب‌العلاج در نفقه مواجه است. به منظور رفع این نقایص پیشنهادهایی برای جایگزینی برخی مواد قانونی ارائه گردید. لزوم لحاظ هزینه بیماریهای صعب‌العلاج در نفقه به عنوان جایگزین ماده ۱۱۰۷ قانون مدنی؛ پرداخت مکمل نفقه زوجه از صندوق دولت در صورت عجز شوهر از دادن نفقه جایگزین ماده ۱۱۲۹ قانون مدنی؛ لحاظ قواعد عدالت ترمیمی و راهکارهای جایگزین حبس در ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده با ملاحظه وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی زوج و اجرای ماده ۵۳ پیش از راهکار طلاق مندرج در ماده ۱۱۲۹ قانون مدنی؛ لحاظ ما به ازای مالی جاری، بیمه، بازنشستگی، امکان دریافت تسهیلات بانکی، سایر تسهیلات مالی و غیر مالی از طریق ساز و کار مشخص تقنینی و اجرایی در ازای فعالیت خانه‌داری زوجه، از جمله پیشنهادهای ارائه شده در راستای رفع خلأ و نواقص موجود است.